

MÜSLÜMANIN HAYAT ÖLÇÜLERİ BÖLÜMÜ^[1]

1) İhlâs Ve Niyet (Gizli Ve Açık Bütün İşlerde, Sözlerde Ve Hallerde İyi Niyet Ve İhlâs)

Bu bölümdeki üç ayet ve oniki hadîs-i şeriften; dinin sadece Allah'a has kılınması, boş ve anlamsız şeylerden Allah'a yönelmesi, niyetin samimi olması, Allah'ın herkesin duygularını da bildiğini, amellerin niyetin samimi oluşuna göre değer bulacağını, İslâmı yaşayamayacağımız bölgelerden yaşayacağımız yerlere göç etmemiz gerektiğini veya daima bu niyette olmamız gerektiğini, cihad için çağrılınca hemen koşulması gerektiğini, mazeretleri sebebiyle cihada katılmayanların niyetlerinin samimiyetinden dolayı aynı sevaba ortak olduklarını, herkesin niyetine göre sevap kazanacağını, kişinin sağlığında malı hakkında tam yetkili ve tasarruf sahibi olduğunu, hastalık ve ölüm anında ise üçte birden fazlasına vasiyet etme vakfetme ve dağıtma yetkisine sahip olmadığını, Allah'ın sadece kalplerimize ve niyetlerimize baktığını, dış görüntülerimiz ve mal varlığımıza göre değerlendirme yapılmayacağını, sadece İslâmı yüceltmek maksadıyla savaşı kimsenin Allah yolunda olup ölürse şehit olacağını, bu maksat dışında savaşanların ve ölenlerin Allah yolunda olamayıp şehit de olamayacaklarını, birbirine silah çeken iki müslümanın ikisinin de cehennemlik olacağını, samimi niyetle ibadet için yapılacak her şeyde ibadet sevabı yazılacağını, iyilik için niyet edenin yapmasa bile sevap alacağı yaptığında ise en az on ve yediyüzden fazla sevaplar alacağını, kötülüğe niyet eden kimsenin o kötülüğü yapmadığı takdirde bir sevap yaptığını ise bir günah kazanacağını, yapılan iyi amelleri anlatarak Allah'a dua etmenin kişiyi belalardan kurtaracağını öğreneceğiz.^[2]

"Oysa kendilerine yalnızca Allah'a ibadet etmeleri, bütün içtenlikleriyle yalnız O'na iman ederek batıl olan her şeyden uzak durmaları, namazlarında dikkatli ve devamlı olmaları ve mallarının bencillik kirinden arındırılması için karşılıksız harcamada bulunmaları emrolunmuştu. İşte dosdoğru din de budur." (Beyyine: 98/5)

"Fakat unutmayın ki, onların ne etleri Allah'a ulaşır, ne de kanları. Fakat O'na ulaşan, yalnızca sizin iyi niyet ve samimiyetinizdir. İşte bu amaçla onları sizin yararınıza sunuyoruz ki, O'nun sizi doğru yola iletmesine karşılık, O'nun şanını yüceltip tekbir getiresiniz için. Öyleyse güzel davrananları müjdele" (Hacc: 22/37)

De ki: "Kalplerinizdekini gizleseniz de, açığa vursanız da Allah onu bilir. Zira O göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. Allah'ın gücü her şeye yeter." (Âl i İmrân: 3/29)

1. Mü'minlerin emîri Ebû Hafs Ömer ibni Hattâb *radıyallahu anh*, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim, dedi:

"Yapılan işler niyetlere göre değerlendirilir. Herkes yaptığı işin karşılığını niyetine göre alır. Kimin niyeti Allah'a ve Resûlü'ne varmak, onlara hicret etmeks, eline geçecek sevap da Allah'a ve Resûlü'ne hicret sevabıdır. Kim de elde edeceği bir dünyalığa veya evleneceği bir kadına kavuşmak için yola çıkmışsa, onun hicreti de hicret ettiği şeye göre değerlendirilir."^[3]

* **Hicret:** Kişinin müslümanlığı yaşayamadığı yerden yaşayabileceği yere göç etmesidir. Müslüman bir memlekette müslümanlığı gerektiği gibi yaşayamıyorsa yaşayabileceği yere göç etmelidir. Yapılan işlerden sevap beklenecekse önce iman sonra iyi niyet şarttır. İmansız sırf iyi niyetin bir faydası yoktur. Müslüman görüldüğü gibi olmalı, olduğu gibi görünmelidir. Dünyalık bazı çıkarları için dini hiçbir zaman istismar etmemelidir.^[4]

2. Mü'minlerin annesi Ümmü Abdullah Âişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

– *"Bir ordu Kâbe'ye saldırmak üzere yola çıkacak; bir çöle geldiklerinde baştan sona bütün ordu yere batacaktır."*

Hiz. Âişe der ki, bunun üzerine ben,

"Yâ Resûlallah, onların arasında ticaret için yola çıkanlar ve kötü niyetli olmayanlar varken niçin hepsi birden yere batacaktır?" diye sordum.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– *"Hepsi birden yere batacak, âhirette yeniden diriltilip niyetlerine göre hesaba çekileceklerdir"* buyurdu.^[5]

* **Künye:** Hiç bir çocuğu olmayan Aişe anamız; peygamberimiz (s.a.v.)'e *"Tüm kardeşlerimizin bir künyesi vardır, benim de olsa ya deyince, "Sen de kız kardeşinin oğlu Abdullah ile künyelen"* buyurmaları üzerine Aişe anamız Ümmü Abdillah olarak künyelenmiştir. Bu hadiste de o künyesiyle anılmıştır.^[6]

- Bir kötülüğü istemeyerek yapanlar öteki dünyada cezaya çarptırılmazlar.

- Kötülük yapanlardan uzak olmayanlar bu dünyadaki cezaya ortak olurlar.

- Kötü arkadaş ve kötü toplumdan uzak durmak gereklidir.^[7]

3. Âişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet edildiğine göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Mekke fethinden sonra artık hicret yok; fakat cihad ve niyet vardır. Allah yolunda savaşa çağırıldığınız zaman hemen katılın."^[8]

* Mekke müslümanlar tarafından fethedilince İslam diyarı olmuştur, artık oradan hicret edilmez hicrete gerek yoktur. Fakat İslâm'ı yaymak için cihad her an farzdır. İslâm'ı gereği şekilde yaşama imkanı kalmayınca yine yaşayabilecek yerleri tesbit edip oralara hicret etmek mümkündür. Hicret kıyamete kadar bâkidir. Bir gün Rasûlullah (s.a.v.)'in huzurunda hicret müzakere ediliyordu da Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Tevbe etme imkanı sona ermeden, hicret etme imkanı da sona ermez”^[9]

İslâm diyarı olan bir yeri terkedip başka yerlere gitmemeli, kendi bulunduğu memlekette kötülükleri yok etmek için çaba sarfetmelidir. Müslümanın kalbinden ve kafasından İslâm için savaş ve şehitlik niyeti ile, müslümanca yaşantı olmadığı takdirde hicret niyeti hiç çıkmamalıdır. İslâm uğruna savaş için çağrılınca da, hasta ve sakat olunmadığı sürece mutlaka katılmak farzdır.^[10]

4. Ebû Abdullah Câbir İbni Abdullah el-Ensârî *radiyallahu anhumâ* şöyle dedi:

– Bir defasında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bir gazvede bulunuyorduk. Buyurdu ki:

– “*Hastalıkları yüzünden Medine’de kalan öyle kimseler var ki, siz bir yolda yürüdüğünüz veya bir vâdiyi geçtiğinizde, onlar da sizinle birlikte gibidir.*”

v Bir başka rivayete göre:

– “*Sevap kazanmada size ortak olurlar*” buyurdu.^[11]

5. Enes *radiyallahu anh* şöyle dedi:

– Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile Tebuk Gazvesi’nden döndüğümüz sırada şöyle buyurdu:

– “*Medine’de bizden geride kalan öyle kimseler vardır ki, bir dağ yoluna, bir vâdiye girdiğimizde onlar da bizimle yürüyormuş gibi sevap kazanırlar. Çünkü onları birtakım mâzeretleri alıkoymuştur.*”^[12]

* Bir önceki hadiste de anlatıldığına göre cihad niyetiyle mazeretlerinden dolayı savaşa katılamayanlar aynı sevaba ortak olmuş oluyorlar. Bir numaralı hadis zaten bunu en güzel biçimde açıklamıştı. Niyeti savaşa katılmak olduğu halde özürlerinden dolayı katılamayanlar aynı sevabı kazanmış oluyorlar. Bu işte mazeret ve niyet esastır. Tembellik yüzünden savaşa katılmayanlar Nisâ 4/95 nci Ayetin hükmüne girerler.^[13]

6. Ebû Yezîd Ma`n İbni Yezîd İbni Ahnes *radiyallahu anhum* –Ma`n de, babası Yezîd de, dedesi Ahnes de sahâbîdir– şöyle dedi: Babam Yezîd sadaka vermek üzere yanına birkaç dinar aldı ve onları Mescid-i Nebevî de oturan birinin yanına koydu. Ben Mescid’e uğrayarak paraları aldım ve babama götürdüm.

Babam:

– Vallâhi ben onları sen alâsın diye bırakmamıştım deyince, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in yanına giderek durumu arzettim.

Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

– “*Yezîd! Sen niyet ettiğin sadaka sevabını kazandın. Ma`n! Aldığın para da senindir.*”^[14]

* Nafile sadaka sadece Allah rızası için verilmelidir. Bu tür sadakalar kişinin yakınlarına da verilebilir. Farz olan zekat ve nafile sadakalar bir vekil vasıtasıyla da verilebilir. Kişi niyetine göre sevabını mutlaka alacaktır.^[15]

7. Cennetle müjdelenen on sahâbîden biri olan Ebû İshâk Sa`d İbni Ebû Vakkâs *radiyallahu anh* şöyle dedi:

Vedâ Haccı yılında (Mekke’de) yakalandığım şiddetli bir hastalık dolayısıyla Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ziyâretime geldi. Ona:

– Yâ Resûlallah! Gördüğün gibi çok rahatsızım. Ben zengin bir adamım. Bir kızımдан başka mirasçım da yok. Malımın üçte ikisini sadaka olarak dağıtayı mı? diye sordum.

Hiz. Peygamber:

– “*Hayır*”, dedi.

– Yarısını dağıtayı mı? dedim. Yine:

– “*Hayır*”, dedi.

– Ya üçte birine ne buyurursun, yâ Resûlallah? diye sordum.

– “*Üçte birini dağıt! Hatta o bile çok. Mirasçılarını zengin bırakman, onları muhtaç bırakıp da halka avuç açtırmaktan hayırlıdır. Allah rızâsını düşünerek yaptığın harcamalara, hatta yemek yerken eşinin ağzına verdiği lokmalara varıncaya kadar hepsinin mükâfatını alacaksın*” buyurdu.

Sa`d İbni Ebû Vakkâs sözüne devamlı dedi ki:

– Yâ Resûlallah! Arkadaşlarım gidipte ben kalacak mıyım? (burada ölecek miyim?) diye sordum.

– “*Hayır, sen burada kalmayacaksın. Allah rızâsı için güzel işler yaparak yükseleceksin. Allah’tan öyle umuyorum ki, daha nice yıllar yaşayarak kimi insanlar (mü’minler) senden fayda, kimileri de (kâfirler) zarar görecekler.*

Allahım! Ashâbımın (Mekke’den Medine’ye) hicretini tamamla! Onları geri döndürüp hicretlerini yarım bırakma! Acınacak durumda olan Sa`d İbni Havle’dir” buyurdu.

Bu sözleriyle Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Sa`d İbni Havle’nin Mekke’de ölmesine üzüldüğünü ifade etti.^[16]

* Kişi sağlığında malı hakkında istediği gibi tasarruf hakkına sahiptir. Hastalığı veya ölümü anında yapacağı vasiyyet üçte birini geçmeyecektir. Dolayısıyla müslüman hasta olmayı beklemeden veya ölüm hastalığına yakalanmadan önce malını cenneti kazanacak yolda harcamalıdır.

* Gerideki mirasçılar bir şeyler yapsınlar diye beklemektense, kişi sağlığında kendi hayır ve infakını kendi yapmalıdır. Bu da kişinin en yakını olan ailesinden başlamalıdır. Hanımı ve çocukları için yaptığı harcamayla kişi sevap kazanır. Aile reisi böylece hem vazifesini yapmış olur hem de Allah’ın rızasını kazanmış olur. Burada Sa`d’ın hicret ettiği Mekke’de hastalanıp öleceğini sorması üzerine peygamberimiz (s.a.v) Allah’ın bildirmesiyle Sa`d’ın ölmeyeceğini ve yaşayacağını İslâm’a ve müslümanlara

faydası dokunacağını, kafirlere de zararı dokunacağını söylemesi Cin: 72/26. ve 27. Ayetlerinde belirtildiği üzere: “Allah gayb bilgisinden dilediği kadarını peygamberlerine bildirebilir.” hükmüne meydana gelmiştir.

* İyi niyetle yapılan her işte kişinin hanımıyla şakalaşması dahi olsa sevap vardır, nafile ibadet türünden sayılır.

* Hasta kimseleri ziyaret etmek te müslümanların yapması gereken işlerdendir. Bu hususta peygamber (s.a.v.)’in teşviki ve bu işi bizzat kendisinin de yaparak göstermesi de vardır.

* Sahabîler Allah rızası için hicret ettikleri yere geri dönüp orada ölmeyi doğru bulmazlardı. Hicret ettikleri yerin dışında ölmeyi isterlerdi. Bu hadiste peygamber (s.a.v.)’in “Acınacak durumda olan Sa’d ibnü Havle’dir” dediği sahabî önce Habeşistan ve Medine’ye hicret etmiş, Bedir, Uhut, Hendek ve diğer pek çok savaşlarda bulunmuş ama veda haccı sırasında Mekke’de vefat etmiştir. Böylece Rasûlullah (s.a.v) erken vefat etmesi ve yapmadığı bazı sevaplardan mahrum kalması dolayısıyla “Acınacak olan” diyerek bu sahabiye olan üzüntüsünü dile getirmiştir. [17]

8. Ebû Hüreyre Abdurrahman İbni Sahr *radiyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

– “Allah Teâlâ sizin bedenlerinize ve yüzlerinize değil, kalblerinize bakar.” [18]

* Vahiyden, Allah bilgisinden yoksun olan kimseler insanların dış görünüşlerine ve varlıklarına değer verirler. Cahilî sistemlerin ölçüsü budur. İslâm’ın ölçüsü ise bu hadîs i şerifte verilmiştir. Bu ölçü İslâm’ın ve Allah’ın ölçüsüdür. Allah insanların yüz güzelliğine ve mal varlığına bakarak yaptıkları davranışları değerlendirmez, çünkü bunlar dünya hayatının gelip geçici değerleridir. Ama kalplerdeki iyi niyet ve güzel davranışlar Allah katında sevap kazanmaya ve dereceleri artırmaya yarar. Sebe’ 34/37 de Rabbimiz: “Sizi bize yaklaştıracak olan ne ekonomik, ne de sayısal çoğunluğunuzdur. Yalnızca iman edip, doğru ve yararlı işler yapanlar, bize yakın olabilirler. Onlara yaptıklarının kat kat fazlası mükafat var ve onlar cennet köşklerinde huzur ve güven içinde kalacaklardır.” Buyurmaktadır.

İnsanın gerçek değeri tüm bedenini yönlendirecek olan kalbiyle ölçülür. O düzelirse tüm vücut düzgün olur, o bozursa bütün beden bozulur. [19] Yapılan iş ve ibadetleri değerli kılan kalpteki niyettir. Dolayısıyla kalbi kötü niyetlerden yani küfür, nifak, haset, kin gibi hastalıklardan koruyup düzgün ve samimi bir hale getirmeye çalışmalıdır ki, gerçek dünya ve ahiret saadetine erişilebilsin.

[20]

9. Ebû Mûsâ Abdullah İbni Kays el-Eş’arî *radiyallahu anh* şöyle dedi:

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e:

– Biri cesaretini göstermek, diğeri milletini korumak, öteki kendine yiğit adam dedirtmek için savaşan kimselerden hangisi Allah yolundadır? diye soruldu.

Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şu cevabı verdi:

– “Kim, İslâmîyet daha yüce olsun diye savaşıyorsa, o Allah yolundadır.” [21]

* Allah yolunda olmayan bir çarpışmanın neticesinde de sevap beklenmez. Allah yolunda ölen ise ancak şehid olabilir. Başka maksatlarla çarpışanlara ve çarpışıp ölenlere de İslâm dininde şehid denilmez. Her beşerî sistem ve hayat tarzının da kendine göre şehitleri vardır. (Basın şehidi, devrim şehidi gibi.) [22]

10. Ebû Bekre Nüfey’ İbni Hâris es-Sekafî *radiyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“İki müslüman birbirine kılıç çektiği zaman, öldüren de, ölen de cehennemdedir”.

Bunun üzerine ben:

– Yâ Resûlallah! Öldürenin durumu belli, ama ölen niçin cehennemdedir? diye sordum.

Resûl-i Ekrem *sallallahu aleyhi ve sellem*:

– “Çünkü o, arkadaşını öldürmek istiyordu” buyurdu. [23]

* Müslümanlar birbirleriyle silahlı çatışmaya girmezler. Hucûrat: 49/9’a göre çatışmaya giren olursa diğeri müslümanlar onları barıştırmak mecburiyetindedirler. Nisâ: 4/92’ye göre bile bile bir mü’minin bir mü’mini öldürmesi yasaktır, öldürürse ebedî cehennemlik olur, dolayısıyla müslüman müslümana karşılıklı silah çekemez, silah işi tek taraflı olursa ölen şehid, öldüren de ebedî cehennemlik olur. [24]

11. Ebû Hüreyre *radiyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Bir kimsenin câmide cemaatle kıldığı namaz, işyerinde ve evinde kıldığı namazdan yirmi küsur derece daha sevaptır. Şöyleki bir kişi güzelce abdest alır; sonra başka hiçbir maksatla değil, sadece namaz kılmak üzere câmiye gelirse, câmiye girinceye kadar attığı her adım sebebiyle bir derece yükseltilir ve bir günahı bağışlanır: Câmiye girince de, namaz kılmak için orada durduğu sürece, tıpkı namaz kılyormuş gibi sevap kazanır. Biriniz namaz kıldığı yerden ayrılmadığı, kimseye eziyet etmediği ve abdestini bozmadığı müddetçe melekler:

Allahum! Ona merhamet et!

Allahum! Onu bağışla!

Allahum! Onun tövbesini kabul et! diye ona dua ederler.” [25]

12. Ebû'l-Abbâs Abdullah İbni Abbâs İbni Abdülmuttalib *radıyal-lahu anhümâ'* dan nakledildiğine göre, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah Teâlâ'dan rivayet ettiği bir hadiste şöyle buyurdu:

"Allah Teâlâ iyilik ve kötülükleri takdir edip yazdıktan sonra bunların iyi ve kötü oluşunu şöyle açıkladı:

Kim bir iyilik yapmak ister de yapamazsa, Cenâb-ı Hak bunu yapılmış mükemmel bir iyilik olarak kaydeder.

Şayet bir kimse iyilik yapmak ister sonra da onu yaparsa, Cenâb-ı Hak o iyiliği on mislinden başlayıp yedi yüz misliyle, hatta kat kat fazlasıyla yazar.

Kim bir kötülük yapmak ister de vazgeçerse, Cenâb-ı Hak bunu mükemmel bir iyilik olarak kaydeder.

Şayet insan bir kötülük yapmak ister sonra da onu yaparsa, Cenâb-ı Hak o fenalığı sadece bir günah olarak yazar. "[\[26\]](#)

* Bu konuyla ilgili Bakara: 2/261; Nisâ: 4/40, 124; En'âm: 6/160; Yûnus: 10/26; Şûrâ: 42/23; Kadr: 97/1-5 ve benzeri pek çok ayetler tetkik edilirse günahın bire bir, sevabın ise ondan otuzbine kadar çıktığı görülecektir. [\[27\]](#)

13. Ebû Abdurrahman Abdullah İbni Ömer İbni'l-Hattâb *radıyallahu anhümâ'* dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir:

"Sizden önce yaşayanlardan üç kişi bir yolculuğa çıktılar. Akşam olunca, yatıp uyumak üzere bir mağaraya girdiler. Fakat dağdan kopan bir kaya mağaranın ağzını kapattı. Bunun üzerine birbirlerine:

– Yaptığınız iyilikleri anlatarak Allah'a dua etmekten başka sizi bu kayadan hiçbir şey kurtaramaz, dediler.

İçlerinden biri söze başlayarak:

– Allahım! Benim çok yaşlı bir annemle babam vardı. Onlar yemeklerini yemeden çoluk çocuğuma ve hizmetçilerime bir şey yedirip içirmezdim. Birgün hayvanlara yem bulmak üzere evden ayrıldım; onlar uyumadan önce de dönemedim. Eve gelir gelmez hayvanları sağıp sütlerini annemle babama götürdüğümde, baktım ki ikisi de uyumuş. Onları uyandırmak istemediğim gibi, onlardan önce ev halkının ve hizmetkârların bir şey yiyip içmesini de uygun görmedim. Süt kabı elimde şafak atana kadar uyanmalarını bekledim. Çocuklar etrafımda aklıktan sızlanıp duruyorlardı. Nihayet uyanıp sütlerini içtiler.

Rabbim! Şayet ben bunu senin rızânı kazanmak için yapmışsam, şu kaya sıkıntısını başımızdan al! diye yalvardı. Kaya biraz aralandı; fakat çıkılacak gibi değildi.

Bir diğeri söze başladı:

– Allahım! Amcamın bir kızı vardı. Onu herkesten çok seviyordum. (Bir başka rivayete göre: Bir erkek bir kadını ne kadar severse, ben de onu o kadar seviyordum). Ona sahip olmak istedim. Fakat o arzu etmedi. Bir yıl kütük olmuştu. Amcamın kızı çıkıp geldi. Kendisini bana teslim etmek şartıyla ona 120 altın verdim. Kabul etti. Ona sahip olacağım zaman (bir başka rivâyete göre: Cinsî münasebete başlayacağım zaman) dedi ki: Allah'tan kork! Dinin uygun görmediği bir yolla beni elde etme! En çok sevip arzu ettiğim o olduğu halde kendisinden uzaklaştım, verdiğim altınları da geri almadım.

Allahım! Eğer ben bu işi senin rızânı kazanmak için yapmışsam, başımızdaki sıkıntıyı uzaklaştır, diye yalvardı. Kaya biraz daha açıldı; fakat yine çıkılacak gibi değildi.

Üçüncü adam da:

– Allahım! Vaktiyle ben birçok işçi tuttum. Parasını almadan giden biri dışında hepsinin ücretini verdim. Ücretini almadan giden adamın parasını çalıştırdım. Bu paradan büyük bir servet türedi. Birgün bu adam çıkageldi. Bana:

– Ey Allah kulu! Ücretimi ver, dedi. Ben de ona:

– Şu gördüğün develer, sığırlar, koyunlar ve köleler senin ücretinden türedi, dedim. Adamcağız:

– Ey Allah kulu! Benimle alay etme, deyince, seninle alay etmiyorum, diye cevap verdim. Bunun üzerine o, geride bir tek şey bırakmadan hepsini önüne katıp götürdü.

Rabbim! Eğer bu işi sırf senin rızânı kazanmak için yapmışsam, içinde bulunduğumuz sıkıntıdan bizi kurtar, diye yalvardı.

Mağaranın ağzını tıkayan kaya iyice açıldı; onlar da çıkıp gittiler. [\[28\]](#)

* Anaya babaya saygı ve hürmet, nefsin bilhassa şehevî hislerine sadece Allah korkusundan dolayı hakim olabilmek ve kul hakkına hürmet etmenin değerli amellerden olduğunu öğrenmiş oluyoruz. Müslüman daraldığı zaman böyle samimi davranışlarını dua vesilesi yapabileceğini de bu hadis bize öğretmiş oluyor. Bu konuyu daha iyi anlamak için Bakara: 2/25, 82, 277; Âl i İmrân: 3/57; Nisâ: 4/57, 122; Mâide: 5/9; A'râf: 7/42; Yûnus: 10/9, 26; Hûd: 11/11, 23; Nâziât: 79/40, 41 ayetlerine bakılabilir. [\[29\]](#)

[\[1\]](#) Kitâbü Mekâsidi'l Ârifin (Gerçek müslümanın dünyada ve ahirette ulaşmak istediği hedefler)

[\[2\]](#) Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 1.

[\[3\]](#) Buhârî, Bed'ü'l-vahy 1, İmân 41, Nikâh 5, Menâkıbu'l-ensâr 45, İtk 6, Eymân 23, Hiyel 1; Müslim, İmâret 155. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Talâk 11; Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd 16; Nesâî, Tahâret 60; Talâk 24, Eymân 19; İbni Mâce, Zühd 26.

[\[4\]](#) Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 2.

[\[5\]](#) Buhârî, Büyü' 49; Hac 49, Müslim, Fiten 4-8. Ayrıca bk. Tirmizî, Fiten 21; Nesâî, Menâsik 112; İbni Mâce, Fiten 30.

Bu hadisin bir benzeri 191 ve 1832 numarada tekrar gelecektir. Hadisi daha iyi anlayabilmek için dünya ve ahiret hayatı hakkında Bakara: 2/200, Enfâl: 8/25, Hûd: 11/15-16, Rûm: 30/7, Şûrâ: 42/20 ayetlerine de bakılabilir.

[\[6\]](#) Ebû Dâvûd, Sünen K.Edep 4970.

[\[7\]](#) Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salihin Tercümesi: 2.

[\[8\]](#) Buhârî, Menâkıbu'l-ensâr 45, Cihâd 1, 27, 184; Müslim, Hac 445, İmâret 85. Ayrıca bk. Tirmizî, Siyer 32; Nesâî, Bey'at 15.

[\[9\]](#) Ebû Dâvûd, Cihad 2; Müsned, 4/99.

[10] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salih Tercümesi: 2.

[11] Müslim, İmâre 159.

[12] Buhârî, Megâzî 81, Cihâd 35. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cihad 19; İbni Mâce, Cihâd 6.
Bu hadis ileride 1343 numarada tekrar gelecektir.

[13] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salih Tercümesi: 3.

[14] Buhârî, Zekât 15. Ayrıca bk. Dârimî, Zekât 14; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned*, III, 470.

[15] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salih Tercümesi: 3.

[16] Buhârî, Cenâiz 36, Vesâyâ 2, Nefekât 1, Merdâ 16, Daavât 43, Ferâiz 6 ; Müslim, Vasıyyet 5. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Ferâiz 3; Tirmizî, Vesâyâ 1; Nesâî, Vesâyâ 3; İbni Mâce, Vesâyâ 5.
Bu hadisin kısa bir şekli 915 numarada tekrar gelecektir.

[17] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salih Tercümesi: 4.

[18] Müslim, Birr 33. Ayrıca bk. İbni Mâce, Zühd 9.

Bu hadis daha geniş bir biçimde 1572 de, kısa şekliyle 1575 de gelecektir.

[19] Buhârî, İman 39.

[20] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salih Tercümesi: 4.

[21] Buhârî, İlim 45, Cihad, 15, Farzu'l-humûs 10, Tevhîd 28; Müslim, İmâre 150, 151. Ayrıca bk. Tirmizî, Fezâilü'l-cihad 16; Nesâî, Cihad 21; İbni Mâce, Cihad 13.

Başka şehid cinslerinden bahseden hadisler 1354 ve 1358 numaralarda gelecektir.

[22] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salih Tercümesi: 4.

[23] Buhârî, İmân 22, Diyât 2, Fiten 10; Müslim, Kasâme 33, Fiten 14, 15. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Fiten 5; Nesâî, Tahrim 29, Kasâme 7; İbni Mâce, Fiten 11.
Bu hadisin bir benzeri 1358 numarada tekrar gelecektir.

[24] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salih Tercümesi: 5.

[25] Buhârî, Salât 87, Ezân 30, Büyü` 49; Müslim, Tahâret 12, Mesâcid 272. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Salât 48; İbni Mâce, Tahâret 6, Mesâcid 14.
1061 ve 1070 numaralı hadislerde benzeri bilgiler mevcuttur.

[26] Buhârî, Rikâk 31; Müslim, İmân 207, 259. Ayrıca bk. Buhârî, Tevhîd 35; Tirmizî, Tefsîru sûre (6), 10.

[27] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salih Tercümesi: 5.

[28] Buhârî, Büyü` 98, İcâre 12, Hars ve'l-müzârea 13, Enbiyâ' 53, Edeb 5; Müslim, Zikir 100.

[29] Abdullah Parlıyan, Açıklamalı Tam Riyazu's-Salih Tercümesi: 6.